

Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Reflectiewijzer Digitale geletterdheid

Digitale geletterdheid in het basisonderwijs

In de samenleving waarin digitale technologie en digitale media een belangrijke plaats hebben, is het niet alleen nodig om geletterd te zijn, maar ook om digitaal geletterd te zijn. Digitaal geletterd zijn, betekent dat je actief, verantwoordelijk, kritisch en zelfstandig gebruik kunt maken van digitale technologie én je daarnaast bewust bent van de snelle ontwikkelingen op dit gebied en de invloed hiervan op mens en samenleving. Het is daarom van belang dat kinderen kennis krijgen van digitale technologie en dat ze vaardigheden ontwikkelen in het omgaan hiermee. Digitaal geletterd zijn helpt je deel te nemen aan onze informatie- en netwerksamenleving.

Digitale geletterdheid kent een breed scala aan kennis, vaardigheden en inzichten. Het gaat om praktische kennis over digitale technologie en vaardigheden in het omgaan met hardware, software en digitale informatie. Ook gaat het om mediawijs zijn door kritisch en (zelf) bewust de mogelijkheden van digitale technologie te gebruiken en in te schatten welke kansen en risico's dit met zich meebrengt. Daarnaast gaat het erom digitale technologie en digitale media te gebruiken om producten te maken, te programmeren, problemen of taken aan te pakken en daarbij passende denkstrategieën te ontwikkelen. Tot slot gaat het ook om de ontwikkeling van een houding: hoe je in de digitale wereld omgaat met complexe situaties, doorzet bij lastige problemen, samenwerkt om een doel te bereiken en op zoek gaat naar nieuwe kennis en toepassingsmogelijkheden van digitale technologie.

Net zoals bij andere leergebieden wordt in het basisonderwijs het fundament gelegd om ervoor te zorgen dat leerlingen digitaal geletterd worden.

Doel van de reflectiewijzer

Deze reflectiewijzer is voor schoolteams een hulpmiddel om in gesprek te gaan over (de kwaliteit van) het onderwijs in digitale geletterdheid op uw school. Voor het voeren van dit gesprek kunt u de richtinggevende vragen in deze reflectiewijzer gebruiken. Deze vragen gaan over verschillende aspecten van het onderwijs in digitale geletterdheid. Ze gaan over de visie en doelen van de school en de onderwijsbehoeften van leerlingen. Daarnaast zijn er vragen over ondersteuning en professionalisering van de leerkrachten.

De antwoorden op deze vragen kunnen het startpunt zijn voor een kwaliteitsimpuls voor het onderwijs in digitale geletterdheid en voor verbreding en verdieping van bestaande praktijken. Op de achterkant van deze kaart leest u hoe u de reflectiewijzer kunt gebruiken.

De reflectiewijzer is ontwikkeld naar aanleiding van het peilingsonderzoek naar digitale geletterdheid aan het einde van het basisonderwijs van de Inspectie van het Onderwijs (Peil.Digitale geletterdheid einde basisonderwijs 2021-2022). Dit onderzoek brengt in kaart hoe vaardig leerlingen in groep 8 van het basisonderwijs zijn op het gebied van digitale geletterdheid. Digitale informatievaardigheden stonden daarbij centraal. Ook geeft het onderzoek antwoord op de vraag hoe het onderwijs op het gebied van digitale geletterdheid eruitziet, wat leerlingen vinden van het eigen gebruik van digitale apparaten en hoe vaak ze deze gebruiken. Verder geeft het onderzoek antwoord op de vraag hoe de kenmerken van het onderwijs, leerlingen, leerkrachten en scholen samenhangen met de verschillen in prestaties van leerlingen. [Op de website van de inspectie staat meer informatie over de resultaten van dit peilingsonderzoek.](#)

Gebruik van de reflectiewijzer

In deze reflectiewijzer vindt u richtinggevende vragen over onderwijs in digitale geletterdheid, verdeeld over 5 aspecten:

- Digitale geletterdheid op onze school
- Doelen en doorgaande lijnen
- Ontwikkeling en differentiatie
- Zicht op digitale geletterdheid
- Faciliteren en professionaliseren

Aan de hand van de reflectievragen bij elk aspect kunt u met elkaar in gesprek gaan over het onderwijs in digitale geletterdheid op uw school. Bijvoorbeeld in een teamvergadering of op een studiedag. De volgorde van de aspecten en welke vragen u aan de orde wilt stellen is aan u. Ook andere vragen zijn denkbaar; de reflectiewijzer is niet uitputtend. De vragen geven richting en nodigen uit tot verbeteracties wanneer daar aanleiding toe is.

Op de achterkant van elke kaart met vragen vindt u ter ondersteuning praktische suggesties, gebaseerd op wetenschappelijke inzichten over onderwijs in digitale geletterdheid. Daarbij staan verwijzingen naar bronnen voor meer informatie of inspiratie.

Digitale geletterdheid op onze school

Richtinggevende vragen

- Waarom is digitale geletterdheid belangrijk voor onze leerlingen?
- Hebben we als team een gemeenschappelijk beeld van digitale geletterdheid en van de verschillende onderdelen?
- Is er een duidelijke gezamenlijke visie op onderwijs in digitale geletterdheid? Brengen we deze visie ook in praktijk en zo ja, hoe ziet dat er concreet uit?
- Hebben we een plan van aanpak dat ons helpt om aan de slag te gaan met de (verdere) implementatie van het onderwijs in digitale geletterdheid op onze school?
- Staat digitale geletterdheid structureel op de teamagenda?
- Maken we op onze school gebruik van ervaringen die er op andere scholen zijn in het vormgeven van digitale geletterdheid?
- Hebben we zicht op de mogelijkheden in en buiten de school om het onderwijs in digitale geletterdheid te ondersteunen? Denk aan het voortgezet onderwijs, bibliotheken, culturele instellingen, ict-bedrijven en onderzoeksinstituten.

Digitale geletterdheid op onze school

Suggesties en verwijzingen

Handboek digitale geletterdheid

Kennisnet heeft een handboek geschreven met informatie en inspiratie over het structureel implementeren van digitale geletterdheid in de praktijk. www.kn.nu/handboekDG

Teamwerk Digitale Geletterdheid

Kennisnet heeft als praktische uitwerking bij het handboek een set van 8 opdrachten ontwikkeld met verschillende werkvormen om een volgende implementatiestap te zetten. www.kn.nu/teamwerkDG

Visiespel digitale geletterdheid po

SLO heeft op basis van het curriculair spinnenweb een spel ontwikkeld om met uw team te komen tot visievorming rond digitale geletterdheid. www.slo.nl/dg-po/digitale-geletterdheid-onderwijspraktijk/visievorming

Kaart Stappenplan – basisvaardigheden digitale geletterdheid

SLO heeft een set kaarten ontwikkeld over aspecten van digitale geletterdheid zoals een kaart met stappenplan voor de implementatie van digitale geletterdheid in het onderwijs. www.slo.nl/dg-po/digitale-geletterdheid-onderwijspraktijk/stappenplan

Schakel begeleiding in

Externe begeleiding is een goede ondersteuning voor het schoolteam bij de visievorming en implementatie van digitale geletterdheid. www.slo.nl/dg-po/begeleidersnetwerk

Extra informatie en verdieping bij dit aspect vindt u op www.peilpunt.nl.
Klik in het menu op 'Digitale geletterdheid' en vervolgens op 'Reflectiewijzer'.

Doelen en doorgaande lijnen

Richtinggevende vragen

- Wat doen we al aan digitale geletterdheid in de verschillende groepen op onze school?
- Hebben we een duidelijk beeld van wat leerlingen aan het einde van het laatste jaar moeten kennen en kunnen op het gebied van digitale geletterdheid om succesvol door te stromen richting het voortgezet onderwijs?
- In hoeverre realiseren we een doorgaande leerlijn over alle groepen heen? Wat weten we van de tussendoelen van de eigen, de voorgaande en de volgende groep?
- Op welke wijze bieden we digitale geletterdheid aan en waarom? In combinatie met andere vakken of leergebieden, of als apart vak? En is dit structureel of vooral in de vorm van losstaande lessen/ activiteiten?
- Hebben we goede afspraken tussen de leerjaren over het onderwijs in digitale geletterdheid, de keuzes die we maken, hoe we de lessen geven en dergelijke?
- Evalueren we onze leerlijn(en) voor digitale geletterdheid om deze te verbeteren of te verrijken?

Doelen en doorgaande lijnen

Suggesties en verwijzingen

Voor digitale geletterdheid zijn er op het moment van schrijven van deze reflectiewijzer nog geen wettelijke kerndoelen. Achterin deze reflectiewijzer vindt u meer informatie hierover.

Inhoudslijnen digitale geletterdheid

Net als voor de andere leergebieden in het primair onderwijs heeft SLO de mogelijke inhoud bij digitale geletterdheid (voor zowel kennis, vaardigheden als houding) geconcretiseerd in de vorm van inhoudslijnen met aanbodsdoelen. Op een actieve manier is hierin beschreven aan welke onderwerpen u met de leerlingen kunt werken bij praktische ict-vaardigheden, mediawijsheid, digitale informatievaardigheden en computational thinking. www.slo.nl/dg-po/inhoudslijnen-doelen

Samenhang en digitale geletterdheid

Samenhang draagt bij aan betekenisvolle leeractiviteiten en structurele aandacht voor digitale geletterdheid. Deze en meer adviezen staan op de kaart 'Adviezen – basisvaardigheden digitale geletterdheid' van SLO www.slo.nl/dg-po/digitale-geletterdheid-onderwijspraktijk/adviezen/

Inhoudskaarten voor jonge kinderen

SLO heeft voor de educatie in de voorschoolse periode en voor het onderwijs in de onderbouw van het primair onderwijs inzichtelijk gemaakt hoe professionals op een speelse manier jonge kinderen de digitale wereld kunnen laten ontdekken. jongekind.slo.nl/doelen-jonge-kind

Extra informatie en verdieping bij dit aspect vindt u op www.peilpunt.nl.
Klik in het menu op 'Digitale geletterdheid' en vervolgens op 'Reflectiewijzer'.

Ontwikkeling en differentiatie

Richtinggevende vragen

- Wat vinden we van de lessen die we geven in digitale geletterdheid? Wat vinden we van de materialen die we daarbij gebruiken? Waar zijn we tevreden over en welke wensen liggen er?
- Voeren we het gesprek met leerlingen over actuele onderwerpen en ontwikkelingen uit de digitale wereld? Denk aan nepnieuws, privacy, online veiligheid, het gebruik van digitale media en van artificiële intelligentie (AI). Vergeet ook niet hun eigen telefoongebruik en online gedrag.
- Op welke manier zorgen wij in het onderwijs in digitale geletterdheid voor betekenisvol en efficiënter leren, waardoor kinderen beter onthouden en meer gemotiveerd zijn om te leren?
- Hoe differentiëren wij? Is er op onze school voor elke leerling iets te leren op het gebied van digitale geletterdheid? Op welke manier bieden we alle leerlingen voldoende uitdaging?
- Hoe ondersteunen wij in ons onderwijsaanbod kansengelijkheid op het gebied van digitale technologie en digitale media?

Ontwikkeling en differentiatie

Suggesties en verwijzingen

Leermiddelen digitale geletterdheid

Er zijn veel methodes, lessen en lessenseries ontwikkeld voor digitale geletterdheid. Bekijk het overzicht van leermaterialen op www.slo.nl/dg-po/leermaterialen.

Actuele onderwerpen in de digitale wereld

Mediawijsheid.nl geeft informatie, tips, filmpjes en links bij thema's als 'sociaal met media', 'beeldvorming en nepnieuws', 'gezond met media' en 'veilig online'. www.mediawijsheid.nl/themas/

Open lesmateriaal digitale geletterdheid

Voor het primair onderwijs is Wikiwijs een centrale plek waar open lesmateriaal, tips en informatie voor digitale geletterdheid is verzameld. www.wikiwijs.nl/startpagina/dgpovo/

Voorwaarden voor digitale geletterdheid

Op Onderwijskennis.nl is te lezen wat bekend is over voorwaarden voor digitale geletterdheid vanuit onderzoek en worden concrete handvatten en praktijkvoorbeelden gegeven. www.onderwijskennis.nl/themas/voorwaarden-voor-digitale-geletterdheid

Praten over digitale geletterdheid

Gesprekstips van Windesheim en Kennisnet om in gesprekken met leerlingen de persoonlijke, de sociale en de omgevingsimpact van de gebruikte ict- en mediatoepassing te verkennen. <https://onderwijsinnovatie-ict.blogspot.com/2021/10/samen-op-pad-naar-digitale-geletterdheid.html>

Zicht op digitale geletterdheid

Richtinggevende vragen

- Hoe houden we zicht op de ontwikkeling van de digitale vaardigheden van de leerlingen?
- Hoe zorgen we ervoor dat onze leerlingen ook zelf zicht hebben op de ontwikkeling van hun digitale vaardigheden, aan welke doelen ze hebben gewerkt en aan welke doelen ze nog werken?
- Gebruiken we de informatie over de ontwikkeling van leerlingen om ons onderwijs af te stemmen op hun leerbehoeften? Hoe doen we dat?

Zicht op digitale geletterdheid

Suggesties en verwijzingen

Digital Competence Framework for Citizens (DigComp 2.2)

DigComp 2.2 is een competentieraamwerk met voorbeelden van kennis, vaardigheden en attitudes. Dit overzicht en de voorbeelden kunnen helpen bij het in kaart brengen van de ontwikkeling van digitale vaardigheden van uw leerlingen. Het is uitgebracht door de Europese Unie en het iXperium (een netwerkorganisatie op het gebied van leren en lesgeven met ict in het Nederlandse onderwijs) heeft DigComp 2.2 vertaald in het Nederlands.

www.ixperium.nl/aan-de-slag-met-digitale-competenties-digcomp-2-2/

Portfolio digitale geletterdheid

Om zicht te houden op de ontwikkeling van digitale vaardigheden van de leerlingen, kunt u gegevens en resultaten verzamelen en bewaren in een portfolio. De kaart 'Inhoud – basisvaardigheden digitale geletterdheid' van SLO kan goed als uitgangspunt gebruikt worden om dit portfolio in te delen.

www.slo.nl/dg-po/digitale-geletterdheid-onderwijspraktijk/inhoud

Zicht op de ontwikkeling vanuit methoden

Er zijn al methodes ontwikkeld voor digitale geletterdheid die ook de mogelijkheid bieden om de ontwikkeling van digitale geletterdheid te monitoren.

Bekijk het overzicht van leermaterialen op www.slo.nl/dg-po/leermaterialen

*Extra informatie en verdieping bij dit aspect vindt u op www.peilpunt.nl.
Klik in het menu op 'Digitale geletterdheid' en vervolgens op 'Reflectiewijzer'.*

Faciliteren en professionaliseren

Richtinggevende vragen

- Hebben we als schoolteam goed zicht op onze eigen kennis en vaardigheden over onderwijs in digitale geletterdheid? Waar willen we beter in worden en wat hebben we daarvoor nodig? Denk aan: de eigen praktische ict-vaardigheden, maar ook aan omgaan met sociale media en nieuwe technologie zoals artificiële intelligentie (AI).
- Heeft onze school een i-coach of ict-coördinator die verantwoordelijk is voor (de implementatie van) het onderwijs in digitale geletterdheid op school?
- Hoe zou de rol van i-coach of ict-coördinator idealiter ingevuld moeten worden om het onderwijs in digitale geletterdheid op onze school (verder) te versterken?
- Doen we voor digitale geletterdheid aan collegiale consultatie om van elkaar te leren? Kijken we bij elkaar in de les? Bereiden we samen ons onderwijs voor? Hebben we (academische) leerkrachten die ons onderwijs onderzoeken en *evidence informed* werken stimuleren?
- Is er in de jaarlijkse gesprekscyclus aandacht voor de deskundigheid/ontwikkeling op het gebied van digitale geletterdheid?
- Heeft onze schoolleiding voldoende contact met het bestuur over de implementatie van digitale geletterdheid in ons curriculum? Hebben we op dit punt nog wensen richting het bestuur?

Faciliteren en professionaliseren

Suggesties en verwijzingen

I-coach

Een i-coach is de coördinator, inspirator en kartrekker van het schoolteam bij de implementatie van digitale geletterdheid. In de kenniskring i-coaches kunnen ze kennis delen en ontwikkelen met collega i-coaches. www.kennisnet.nl/samenwerking/netwerken-onderwijs-en-ict/

Netwerk Mediawijsheid

Het Netwerk Mediawijsheid bestaat uit organisaties die zich inzetten op gebied van mediawijsheid. Opgericht op initiatief van het ministerie van OCW om kennis te delen en samen te werken. www.netwerkmediawijsheid.nl

Vakvereniging i&i informatica en digitale geletterdheid

De vakvereniging i&i maakt zich sterk voor het onderwijs in informatica en digitale geletterdheid op alle basis- en middelbare scholen in Nederland. www.ieni.org

Onderwijskennis.nl

Deze website maakt kennis uit onderzoek vindbaar, toegankelijk en bruikbaar, zoals wetenschappelijke inzichten, praktijkvoorbeelden en praktische handvatten. www.onderwijskennis.nl/themas/kennis-en-vaardigheden-van-leerlingen

Expertisepunt digitale geletterdheid (EPDG)

Het expertisepunt digitale geletterdheid is als onderdeel van het Masterplan basisvaardigheden het centrale punt voor ondersteuning bij digitale geletterdheid. www.expertisepuntdigitalegeletterdheid.nl

Wettelijke doelen digitale geletterdheid

Kerdoelen

Voor digitale geletterdheid zijn op het moment van schrijven van deze reflectiewijzer nog geen wettelijk vastgestelde kerndoelen. Op dit moment loopt een traject waarin SLO samen met het onderwijsveld de kerndoelen voor alle leergebieden actualiseert. Ook voor digitale geletterdheid komen er kerndoelen. Kijk voor meer informatie en het volgen van de ontwikkeling op www.actualisatiekerndoelen.nl.

Colofon

Deze reflectiewijzer is ontwikkeld door SLO in samenwerking met de Inspectie van het Onderwijs.

Auteurs

Martin Klein Tank en Gäby van der Linde-Meijerink

Met dank aan
Petra Jansen, Lisette Neijzen,
Remco Pijpers en Miranda
Wedekind

Inspectie van het Onderwijs

Postbus 2730 | 3500 GS Utrecht
www.onderwijsinspectie.nl

© Inspectie van het Onderwijs

maart 2024

